TALLINNA PÜHA NEITSI MAARJA PIISKOPLIK TOOMKIRIK

KATEDRAALI SÕNUMID

EELK Tallinna Piiskopliku Toomkoguduse infokiri JÜRIKUU AD 2017

KRISTUS ON ÜLESTÕUSNUD! TÕESTI TA ON ÜLESTÕUSNUD!

„Jeesus ütles Martale: „Mina olen ülestõusmine ja elu. Kes minusse usub, see elab, isegi kui ta sureb. Ükski, kes elab ja usub minusse, ei sure alatiseks. Kas sa usud seda?" /Johanneses 11:25–26/

Jeesus kõneleb seda, mis on tähtis ja jätab kuulajale avastamisrõõmu.

Jeesus kõneleb alati viisil, mis ei lase kaksipidi mõelda – asjad on nii või teisiti. Oks saab olla puu küljes või on sellest lahus. Ei saagi olla natuke siin ja veidike seal. Jeesuse sõnadel on kirgastav toime – see näitab meile selgelt, kes me oleme. Mis tähtsust on sellel meile?

Ülestõusmisest kõnelemisel Jeesus kõnetab seda jumalanäolist inimest, püüab juhtida meid selle hea osa juurde, mida ei võeta meilt eales. Süda avaneb nägema nähtamatut, avaneb nägema elu. Taipama just seda, mis on inimene, et Jumal teda nõnda palju armastab, et kingib oma Poja, kes annab oma elu, et meil oleks elu.

Sõna mõistmine, mida Jeesus Martale ütleb, on kuulajale justkui elusaks saamine. See on nii tugev impulss, et muudab ilma ja maad ning luust ja lihast inimest. Sama moodi on liha elavaks saamine ülestõusmise ime läbi. Jeesuse ristisurm ja ülestõusmine ning Surmavõitjana ilmsiks saamine on tunnistajatele elumuutev sündmus. Inimene on muudetav ja sündmus on elustav. Kristusel on surma ja surmavalla võtmed ning surelik inimene omakorda pärib surematuse ülestõusmises, seda teistpidi seletada on võimatu.

Selle loo tuuma on Johannes kokku võtnud: "Aga kõigile, kes tema vastu võtsid, andis ta meelevalla saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad tema nimesse." /Johannese 1:12/

Ülestõusmise lugu, mis evangeeliumis on talletatud, on meie jaoks tõelise rõõmu eeltoonid ja elamise lootus. Ja kõike, mida teeme, tunneme, mõtleme, elame, läbi pisarate või naeratuse ei ole tehtud vaid tänaseks ega homseks, vaid on olulised igaühele suisa igavesti.

Foto: Arho Tuhkru

Kristus on ülestõusnud! Tõesti Ta on ülestõusnud!

Arho Tuhkru
Toomkoguduse õpetaja

ÜLESTÕUSMISPÜHAD ANNAVAD VÕIMALUSE VÄÄRTUSI MÕÕTA

Pole sellist aega, kui lootusetus ja lootus nii selgelt kokku saavad. Lootusetus võib võtta pinna jalge alt. Nii, et tekib tunne, et ei saagi enam edasi. Moodsas maailmas, kus kõik justkui olemas, asendab lootusetust tihti tühjus. Kõik justkui on või siis ei ole. Kohe üldse mitte midagi. Öeldakse tühi tunne või hõre tunne. Siis tekib ka kahtlus, kas oskad üldse kaaluda, hinnata seda, mis olemas, mis olemata. Nüüd on kombeks ikka arutleda selle üle, mis kasulik, mis läheb kaubaks. Mõistagi suurendab läbimüüki jutt munadepühast ja mõistagi pole vaja sellele jutule lisada, mida munadepüha tähistab. Isegi paastumisest sai tänavu väikest viisi kaup, mis mõne jaoks aitab ehk läbimüüki suurendada või populaarsust võita.

Ülestõusmispühad annavad võimaluse väärtusi mõõta. Millest kinni hoida, millest loobuda, mis päris ja mis kunstlik. Mõtlikkus ja rõõm saavad kokku. Mõtlemise ja mõtetega on sama lugu. Mõistagi on inimene vaba mõtlema, kahtlema ja otsima. Aga selles maailmas on üha rohkem mõtete ülejääk. Kummaliste, nurjatute, pahatahtlike mõtete ülejääk. Me ei saa infosse uppuda. Peame tegema valiku. Eeskätt lootma ja uskuma. Selleks annavad innustust ülestõusmispühad.

Indrek Treufeldt
Juhatuse esimees

LAUDATE DOMINUM – KOGUDUST TEENIV KOOR

Laudate Dominumi veerandsajas juubel möödus 2015. aasta hilissügisel märkamatult. Aga pole ka praegu hilja juubilarist rääkida, küsida tema tervise järele ja seda, mis mõtted on tal tulevikku vaadates. Usutlesin kolme LDi lauljat. Nende jutuajamiste põhjal annan väikese ülevaate koori tegemistest; saame lugeda ka sellest, kuidas lauljad koori sattusid ja mida nad temast arvavad. Koorivanem **Hans Uibo** (HU), **Urmas Kallas** (UK) ja **Marianna Older** (MO) on kõik toomkoguduse aktiivsed liikmed.

Millal ja kuidas sai sinust LDi laulja?

HU: Panen käe südamele – tänu Kallas Urmasele, lapsepõlvesõbrale, tema rääkis mulle koorist. Ja kui ma kuulsin, et Veljo (**Veljo Reier**, LDi praegune koorijuht - KP) on siin dirigent, siis oli selge – et nüüd! See oli enne eelviimast, 2010. a. Tartu vaimulikku laulupidu.

UK: Minu lugu on selline, et olen muusik, mängisin bändides koguaeg ja mängin siiani. Veljo on minu vana kooliaja sõber, Otsa koolist alates. 2001. aastal mõtlesin, et võiks ennast ristida, leeris käia ja laulatada abikaasaga ja nii tulingi toomkirikusse. Siis hakkas Veljo mulle pinda käima, et tule laulma. Mina vastu: ma olen ju instrumentalist, mitte laulja. Viis-kuus aastat ta rääkis teda, lõpuks tüütas nii ära ja ma tulingi laulma.

MO: See oli 1999. aastal, kui tulin toomkirikusse, et lasta ennast ristida ja leeris käia. Leerikursusel õpetas **Anne-Mai Salumäe** (LDi asutaja ja peadirigent 1990–2000 - KP) leerilastele laulu. Ta tegi mulle ettepaneku koori laulma tulla. Ma olen eluaeg koorides laulnud, siis aga oli just vahe sisse tekkinud. Nii ma koori sattusin ja jäin väga rahule. Tollal oli koosseis suur. Oli väga häid lauljaid, oli ka nõrgemaid, kokku moodustus hea tervik. Anne-Mai ajal toimusid meeldejäävad reisid, laulsime näiteks Helsingi toomkirikus.

Mis on sinu arvates LDi omapära? Mis sulle selle kollektiivi juures kõige enam meeldib?

HU: Kõige suurem omapära on ääretult sõbralik kollektiiv, me kõik sobime üksteisega väga. Ja muusikaliselt me mõtleme kuidagi ühes rütmis. Muidugi algab kogu asi dirigendist. Veljo ei tee mõttetut trenni.

UK: Meil on üüratult kihvt kooslus. Me klapime hästi kokku. See on niivõrd oluline koori jaoks.

Peaaegu kõik tunnevad nooti. Üks küll ei tunne, aga ta on kiire tabamisega. Veljo ütleb alati: „Nii. Lehest lugemise kontroll! Vaatame, kui kaugele jõuame“. See võimaldab meil kiiresti omandada uut repertuaari.

MO: Praegune koosseis on nii kokku kasvanud, üksteise kuulamine on väga arenenud. Lõppkokkuvõttes ei saa paljud arugi, et meil nii väike koor on.

Omapäraks on minu jaoks just repertuaar, see meeldib mulle väga. Ja meeldib kogu suunitlus – et koorilaul on jumalateenistuse üks osa, see on kaasateenimine.

Millised on olnud eredaimad hetked kooriga?

HU: Kahtelmata on väga tugeva mulje jätnud Tartu vaimulikud laulupeod. Seal on eriline ühtkuuluvustunne. Väga eredad mälestused on Pori kiriku kooriga, kus koorijuhiks on minu koolivend **Guido Kriik**. Nendega koos on toimunud õnnestunud esinemised Pori ja Vigala

Pori kirikus 20.10.2014

Foto: Guido Kriik

kirikutes. Ja ei saa kuidagi mainimata jätta viimaseid ühistegemisi Viimsi koguduse kammerkooriga, seoses Tobiase laulmisega. Vahva seltskond on seal kooris ja nendega on alati rõõm koos teha. Laulsime koos Peterburi Jaani kirikus, aga üks väga eriline kontsert oli ka väikeses Rohuneeme kabelis, kus esitasime Arro laule. Ja muidugi kõik laulmised toomkirikus – need on alati täis rõõmu.

UK: Kui ma koori tulin, lauldi lihtsamaid asju. Aga siis tekkis mõte, et miks mitte proovida ka keerulisemaid, sest häälematerjal on olemas. Sealt edasi tulidki keerulisemad laulud, näiteks Tobias. Oleme mitu astet kõrgemale jõudnud võrreldes sellega, mis alguses oli. Kui võtad ikka mingisuguse suurema ja krõbedama tüki ette, siis see arendab sind ennast nii palju. Ning hakkamasaamine pakub kõigile rahuldust. Viimsi kooriga tekkis meil hea side. Kalvet (**Andrus Kalvet**, Viimsi koguduse koorijuht - KP) on minu vana tuttav ning tema ja Veljo tunnevad teineteist konservatooriumi ajast. Kahe koori peale kokku oleme täiesti uskumatult heale tasemele jõudnud, me kanname välja juba täiesti tõsiseid asju. Kõik teevad seda naudinguga.

On vedanud, et oleme leidnud väga head paarilised oma tasemel, meil on väga hea läbisaamine ka Pori kooriga. Suuremaid asju teeme siin koos ka Kaarli ja Püha Vaimu kooriga.

MO: Minu jaoks oli üks eredamaid hetki, kui Poris käisime. Hommikul laulsime teenistusel kirikus, kus Guido on kantor. See on tohutult suur kirik ja Guido oli alguses päris mures, kuidas me selle täis laulame. Aga me oleme harjunud sellega, et kiriku täis laulame. Seal tekkis lauldes täiesti eriline tunne ja vastuvõtt oli selline, et inimestel olid liigutuspisarad silmis.

Ka siin kirikus ma tunnen vahel, et tekib nagu mingi fluidum meil omavahel. Ja siis tullakse pärast ütlema, et täna oli midagi erilist.

Mis laadi muusika sobib LDile eriti hästi? Millist muusikat sulle meeldib laulda?

HU: Kahtlemata on väga huvitav laulda Tobiase ja Arro teoseid, see pakub muusikaliselt väga palju. Hämmastavad on Arro teosed – alguses tunduvad võõrad, aga kui selgeks saavad, siis hakkavad meeldima. Kappeli teosed on huvitava harmooniaga. Veljo on väga hea repertuaari valija. Meil on dirigendiga kohe väga vedanud.

UK: Klassikaline koorimuusika meeldib.

MO: Veljo repertuaarivalik meeldib mulle. Tobias on mind lausa üllatanud, samuti Kreek ja Arro. Samas mulle meeldib väga ka koraale

laulda, need on justkui igihaljad.

Kas ja kuidas sa tunnetad oma koori missiooni kirikus ja ka väljaspool seda?

HU: Teinekord võiks väljaspool oma kirikut laulmisi isegi rohkem olla. Praegu on plaanis minna järgmisel sügisel taas Pori kirikusse. Sel suvel läheme Haapsalu toomkirikusse laulma.

UK: Kooril on jumalateenistusel oma osa. Peaasi, et me hästi teeme. Mul on hea meel, et ma saan ka sellesse oma panuse anda, et missad õnnestuksid, et kontserdid oleksid heal tasemel. Kõik, mis inimesi võib kirikule lähendada või kirikusse tuua, peaks olema hea. Siin ei tohiks järeleandmisi teha.

MO: Minu jaoks annab tõeliselt hea enesetunde, et ma saan inimesi teenistuse ajal rõõmustada ja see, et koori laulmine on kaasateenimine – see on oluline. Ja meil on tekkinud kogudusega hea side.

Mida sa ootad toomkoguduse muusikaelult – mis võiks olla teisiti, millest tunned puudust?

HU: Toomkoguduse muusikaelu on heal tasemel. Üks unistus ehk on: kui saaks väikese orkestri ja näiteks kahe kooriga midagi suuremat ette võtta.

UK: Tahaks koori uusi liikmeid. Me laulame praegu tenorit Veljoga kahekesi, ühe hääl läheb koori poole, teise hääl kiriku poole. Oleks vaja inimesi juurde, see on üliloluline.

MO: Mõned ütlevad: oleks hea, kui keegi laulaks teenistusel siis, kui koori ei ole. Samas ma olen käinud kirikutes, kus on kantor ja siis inimesed ei laula hoopiski kaasa. Püüame kooriliikmetena teenistustel käies võimalikult kuuldavalt kaasa laulda.

Lõpetuseks: millisena sa näed koori tulevikku, kas LD jääb kestma ka aastate möödudes?

HU: Ma usun, et kindlasti jääb püsima. Muidugi on meil vaja lauljaid juurde vaadata. See ei ole selles mõttes kerge, et see peab olema inimene, kes on võimeline natuke nooti lugema või kes haarab kohe lennult. Aga tuumik on meil tugev.

UK: Perspektiiv on osalt läbi uute lauljate. Võiks veel laulda suurvorme, millest naudingut tunneks. Edasi, rõõmuga!

MO: Me naerame, et läheme kõik koos pensionile – kõik on enam-vähem üheealised. Samas on mul usk ja lootus, et ega tühja kohta ei jää.

Kadri Ploompuu

Toomkoguduse organist

JOHANNES KAPPEL 110

Toomkoguduse kauaaegse organisti, koorija orkestrijuhi, helilooja Johannes Kappeli sünnist möödub 9. mail 110 aastat.

Johannes Kappel töötas toomkirikus 1954. aastast kuni peaaegu oma surmani (11.11.1982). Paralleelselt oli ta õppejõud Usuteaduse Instituudi muusikaosakonnas (1960–82), oli UI õppekoori üks asutajatest (1967. a.) ning peadirigentidest koos muusikaosakonna juhataja **Hugo Lepnurmega**. Toomkirikus asutas ta 1956. a. sümfooniaorkestri, mis tegutses järjepidevalt 33 ja pool aastat, 1990. aastani. Pärast Kappeli surma juhatas seda **Jaanus Romandi**, tema järelkäija toomkiriku organist-koorijuhi ametis.

Palusin rääkima oma kokkupuutest Johannes Kappeliga ning temast mälestusi jagama kirikumuusiku **Lea Mäevälja**, kes on ka ise organistina toomkogudust teeninud.

Lea Mäeväli: „Usuteaduse Instituudi muusikaosakond alustas tööd 1950ndatel aastatel. Mina tulin sinna õppima 1962. aastal. Siis olid seal õppejõududeks Kappel, Lepnurm, **Hella Tedder**, **Emilie Karjus**. Võib öelda, et Kappel oli selle osakonna hing. Ta andis seal solfedžot ja teooriat. Õpe oli iganädalane, hiljem isegi kaks korda nädalas.

Olin toomkirikus abiorganistiks aastatel 1970–75, õpetaja Premeti ajal (**Rein Premet**, toomkoguduse õpetaja 1950–75 - KP). Mina mäletan Kappelit hästi energilisena, täpse ja rangena nii õppejõuna kui orkestri ees. Orkestri ees oli ta võrratu. Selline isetegvuslaste orkester, mis siis oli ja panna see mängima! Vahel ta põrutas seal ees. Oli nõudlik ja täpne, tahtis kvaliteeti ja seda ta ka sai. Minu jaoks olid need kontserdid väga ilusad ja väga hea mälestus on nendest. Kontsertidel olid kaastegevad UI õppekoor ja toomkoor. Kaks koori koos oli päris suur koosseis. Organistil oli siis oreli taga palju teha – saata koori ja orkestrit, mängida soolot ja jumalateenistuse osi. Kontserdid oli pühapäevaõhtuti, umbes kord kuus.

Jaani kirikus oli oratooriumikoor ja lauldi suurvorme, aga sealne akustika ei olnud nende laulmiseks hea. Toomkirikus kõlasid kõik kontserdid väga ilusasti.

Iga viie aasta tagant sai esitatud **Juhan Jürme** kantaati „Memento mori". Kappeli enda suurvorme sai lauldud. Tihti esines sopranisoologa tema abikaasa **Lydia Kappel**.

Kappel oli nõukogude ajal kirikumuusikas algataja ja edasiviija. Tallinna kirikutes olid tol ajal kõik tipporganistid – Kappel toomkirikus, **Endel Kink** Jaani kirikus, Hella Tedder Kaarlis ja **Arnold Allvee** Püha Vaimus. Võrreldes organistide mängu võib öelda, et Kingu mäng oli filigraanne, peen, Kappel oli rohkem jõulise mänguga. Ta oli minu teada ka praostkonna muusikatöö koordineerija – kõik teised andsid oma kontserdid talle teada, et need ei juhtuks samale ajale.

Kappel tegutses toomkirikus õpetajate Premeti ja **Erik Hiisjärve** ajal. Lisaks kirikule oli ta tööl Haljastustrustis, olles Nõmmel metsavaht. Kirikupalgast ei elanud tol ajal ära, sest tulumaks oli väga suur. Haljastustrustis sai niiviisi töötada, et oli võimalik ka päeval kirikutöö pärast ära käia."

Johannes ja Lydia Kappel koos laste Marguse ja Kajaga

7. mai missal toomkirikus tähistame Johannes Kappeli 110. sünniaastapäeva. Kaasa teenib koguduse koor Laudate Dominum **Veljo Reieri** juhatusel, kuuleme Kappeli koori- ja soololaule (solist on **Raili Jaanson**), organistiks on **Piret Aidulo**. Oreli lubas kõlama panna ka Johannes Kappeli poeg **Margus Kappel**.

Kadri Ploompuu

ACKERMANN JA TALLINNA TOOMKIRIKU ALTARISEIN

Kes oli Christian Ackermann?

Christian Ackermann oli Eesti barokkajastu skandaalseim ja andekaim puunikerdaja. Erialase väljaõppe sai 1670. aastate algul Tallinna jõudnud Ackermann Königsbergis (Kaliningrad) ning läbi Danzigi (Gdańsk), Stockholmi ja Riia kulgenud rännuaastatel. Talllinnas töötas noor Ackermann esialgu tsunftimeister Elert Thiele sellina. Pärast meistri surma abiellus Ackermann tema lese Anna Martensiga. Oleviste kiriku sünnimeetrika andmeil sai noor perekond pärast laulatust, kristliku ühiskonna moraalinorme riivavalt liiga ruttu lapse. Lisaks asus Ackermann võitlusse tsunftimeistritega, et töötada vabameistrina.

Miks just vabameistrina?

Ackermann ilmselt teadis, kui palju on tema töö tsunftimeistrite omast parem ega soovinud nende reeglitega arvestada. Kui tsunft teda süüdistama hakkas – Ackermann töötab pööningujänesena, kasutab sellide abi ja võtab nii meistritelt leiva käest! – teatas ta ülbelt: tsunftimeistrid ei tea, mis puunikerduskunst üldse on, tema võivat seda neile õpetada ja see tulevat neile ainult kasuks! Tsunftimeistreid selline käitumine mõistagi šokeeris ning nad kaebasid Tallinna raele, et Ackermann käituvat, nagu oleks ta kuulus antiikskulptor Pheidias.

Millega Ackermanni ja tsunfti tüli lõppes?

1680. aastate algul lahkus Ackermann oma naise ja nüüd juba kahe lapsega Tallinna all-linnast (endisest Thiele majast, Olevimägi 4) Toompeale. Kus Ackermann ja tema kümnelapseliseks kasvanud perekond siin täpselt elas ei ole paraku teada. Küll aga on selge, et just Toompeal jõudsid temani aadelkonna ja koguni kuninglikud tellimused. Neid täitis vabameister koos oma abilistega kuni surmani, mille põhjustas ilmselt Põhjasõjaaegne, 1710. aastal puhkenud katkulaine.

Milline on Ackermanni tööde ring?

Ackermannile on stiili järgi omistatud ligi 20 suuremat puunikerduskunsti teost, pluss arvukalt aadlike vappepitaafe. Rõhutaksin siinjuures, et me räägime (enne II maailmasõda) säilinud teostest ja et me tegelikult ei tea, kui palju ja mida kõike võis Ackermann oma enam kui 30 tööaasta jooksul luua. Nimelt ei saa välsitada võimalust, et Ackermanni töökojas valmistati ka nikerdatud peegli- ja pildiraame, mööblit, majapidamiskraami. Barokkajastul armastati kaunistada elu- ja ametiruume kõikvõimalike nikerdustega, ainult et sellest on meil vähe alles jäänud. Profaanhoonete sisustus on võrreldes sakraalhoonete omaga väga moetundlik ning seetõttu ka kiiremini väljavahetatav.

Kas Tallinna toomkiriku altarisein on Ackermanni tippteos?

Kahtlemata! Kuid selleks, et seda avalikkusele tõestada, tuleb kunagi kuningas Karl XI enda nimetähti kandnud altariseina (valmistatud 1694–1696) võrrelda teiste vabameistrile omistatud teostega: Hageri, Järva-Madise, Martna, Türi, Simuna ja Vigala kiriku altariseinaga, Tallinna toomi, Juuru, Karuse, Rapla jmt kiriku kantsliga, samuti Tallinna Pühavaimu kiriku numbrilauaga. Võrdluses tuleb aga arvestada, et peaaegu kõiki Ackermanni töid on kolme järgneva sajandi jooksul ümberehitatud või kujundatud, ka Tallinna toomkiriku altarisein.

Foto: Arho Tuhkru

Lõpetuseks veidi provokatiivne küsimus: mida annab meile toomi ajaloolise altariseina uurimine?

Sellele küsimusele on mitu vastust. Püüan teha lühidalt ja vabandan, kui näin subjektiivne. Kunstiajaloolasena pean ma tähtsaks, et jõuaks lõpuni Christian Ackermanni loomingu uurimistöö, mida Tartu ülikooli kunstiajalooprofessor Sten Karling enne II maailmasõda alustas ja mida mina 1990. aastatel üliõpilasenana jätkata püüdsin. Mitmeid detaile nägi Karling omal ajal mustvalgete fotode vahendusel ja mina sõnaotseses mõttes läbi teatribinokli, mistõttu jäi uurimine pooleli, pealiskaudseks ja kõhklevaks.

Täna, mil on loodud terve Ackermanni uurimisrühm, kuhu lisaks minule kuuluvad mitmed teised kunstiajaloolased (Anneli Randla, Juhan Kilumets, Merike Kurisoo), Eesti tipp-konservaatorid (Hilkka Hiiop, Isabel Aaso-Zahhradnikova), Tartu Ülikooli ja Keskkonnauuringute Keskuse reaalteadlased (Alar Läänelaid, Signe Vahur, Riin Rebane), pildindustehnoloogia ekspert (Andres Uueni) ning kus uurijate kasutuses on tellingud ja kõige moodsam tehnika, saab teha hoopis täpsemaid ja laiapõhjalisemaid uuringuid ja järeldusi.

Toomkiriku altariseina uurimine on siin võtmetähtsusega, kuna see ei ole ainult Ackermanni tippteos, vaid ka meistri ainus dokumentaalse tõestusega töö. Sellega hakatakse kõikidelt teistelt objektidelt kogutud andmeid võrdlema. Töö tulemusel saame senisest palju parema ettekujutuse aga mitte ainult Ackermanni, vaid ka tema kaastööliste loomingust ja barokkkunstist, samuti selle hilisemast kohandamisest muutunud oludele ja tõekspidamistele.

Väga oluliseks pean ma sedagi, et tänu ideele tähistada toomkiriku altariseina 320. sünnipäeva vägevalt – siduda vana altarisein moodsa arhitektuurikunstiga ning edasi juba avalikkuse silme all toimuva uurimistöö ja restaureerimisega – on kasvanud inimeste teadlikkus kirikukunsti erilisusest, tähendusest minevikus, olevikus, tulevikus.

Aitäh kõigile, kes neli aastat kestvat uurimisprojekti on toetanud ja toetavad!

PS! 11. aprillil sõlmisid Eesti Evangeelne Luterlik Kirik, Eesti Kunstiakadeemia ja SA Eesti Kunstimuuseumi koostöölepingu Tallinna toomkirikus teadusliku uurimisprojekti „Christian Ackermann – Tallinna Pheidias, ülbe ja andekas“ läbiviimiseks.

Kunstiajaloolase Tiina-Mall Kreemiga vestles õpetaja Arho Tuhkru

Selle suve alguses toimub altari seina ja altarikujude värvipigmendi konserveerimine, millest ühe kolmandiku ehk 4000€ kannab kogudus. Head sõbrad, palume teie abi ja tuge annetusena: „altar“ SEB Pank EE401010022002639007